

Publications from the National Museum

PNM

Studies in Archaeology & History Vol. 1

The Ship as Symbol in Prehistoric and Medieval Scandinavia

NATIONALMUSEET

1 9 9 5

THE SHIP AS SYMBOL IN PREHISTORIC AND MEDIEVAL SCANDINAVIA

ed Ole Crumlin-Pedersen
& Birgitte Munch Thye
Nationalmuseet 1995

The Ship as Symbol är resultatet av en konferens 1994 vid Danska Nationalmuseets center för maritim arkeologi i Roskilde. Boken består av ett drygt 20-tal artiklar skrivna av forskare från bland annat Danmark, Sverige, Tyskland och Polen.

Som framgår av titeln är huvudtemat annorlunda än i vad som brukar vara vanligt i marinarkeologiska sammanhang. Istället för att behandla tekniska aspekter eller undersöknings-teknik försöker artikelförfattarna närma sig skepp från en mer abstrakt och symbolisk sida. Texterna handlar därför inte bara om praktiska farkoster utan också om skepp i konst, tro, språk och föreställningar.

Att ge något samlat omdöme om boken är inte helt lätt. Många av bokens artiklar är förvisso både spännande och tänkbara. Men texterna är också mycket disparata och utgör inte någon helhet (även om redaktörerna har ansträngt sig för att sortera in dem under lämpliga rubriker). De olika författarna har minst sagt skilda åsikter om vad symboler är och vad de används till.

En möjlighet att försöka skärskåda boken är dock att se den i ljuset av 1980- och 1990-talens arkeologiska teoridebatt. I början av 1980-talet startades en motreaktion mot vad som uppfattades som en stel, empiriskt och fantasilös arkeologi. Ledande i denna

debatt var framförallt engelska arkeologer med Cambridgeforskaren Ian Hodder i spetsen.

Den tidigare så kallade "Nya Arkeologin" hade sett arkeologin som ett tekniskt detektivarbete med starka kopplingar till naturvetenskaperna. Detta ansågs nu vara en återvändsgränd. Istället skulle arkeologer uppmärksamma att materiell kultur var betydelsebärande. En viktig programförklarande bok var Ian Hodders "Symbols in action" från 1982 (jfr titeln med den recenserade boken).

Denna nya postprocessuella arkeologi medförde nya perspektiv och möjligheter. Ting hade inte bara en funktionell sida, utan kunde även ses som kommunikation. Det arkeologiska materialet var en text som arkeologerna skulle läsa.

När den första entusiasmen lagt sig nuppenbarades dock att tolkningen av dessa materiella symboler inte var så oproblematiskt som det kanske inledningsvis hade verkat. De strukturalistiska och semiotiska teorier postprocessualisterna så glatt använde sig av växte till komplicerade och invecklade teori-byggen.

Symbolarkeologin blir i denna tappning ofta ett slags "självspelade piano". Själva människan som aktör i en specifik samhällssituation förefaller vara bortglömd. Ironiskt nog så påminner dessa förklaringsmodeller en hel del om de processuella flödesdiagram som var inne på 1970-talet.

En annan kritik mot symbolarkeologin har varit att det finns en stor risk för relativism. Sakers mening, det symboliska budskapet, fjärras sig från de faktiska tingen. Vissa ledande

postprocessualister har försökt rädda sig ur detta genom att helt sonika hävda att det inte var det ursprungliga budskapet som var viktigt utan själva tolkningen som sådan.

Skarpsynta kritiker har dock då påpekat att den arkeologiska postprocessualismen egentligen bara var uttryck för en större postmodern eller rent av nyliberal tidsanda. Ett cyniskt budskap där alla "sanningar" och ideal ansågs utdöda.

Under 1990-talet så har den postprocessuella symbolarkeologin modifierats i linje med den kritik den fått. Den empiriska grunden för studierna har åter lyfts fram.

Skall vi som arkeologer på ett trovärdigt sätt kunna förklara "sakers mening" krävs det att vi kan argumentera inte bara teoretiskt utan också från vårt källmaterial. Den aktuella teoretiska diskussion inom arkeologifältet berör i hög grad också själva tolkningsproblematiken.

Hur får vi kunskaper om människor från ting? Hur använder man sig av fantasi och kreativitet på vetenskapligt sätt? Hur skriver vi om arkeologi?

Artiklarna i "The Ship as Symbol" är en bra spegel av den symboliska arkeologins olika inriktningar, problem och försök under 1980- och 1990-talen. Det vore fel att påstå att den idag tillhör forskningsfronten och att arbetet är teoretiskt nyskapande.

Publikationen är emellertid intressant inte minst med tanke på utvecklingen av den annars eftersatta teoridebatten inom marinarkeologin. Boken ger en bra plattform för en fortsatt och fördjupad diskussion om hur vi skall förstå och tolka skepp.

Recensent:
Johan Rönnby